

İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi
Maliye Araştırma Merkezi Konferansları
46. Seri / Yıl 2004
Prof. Dr. Salih Turhan'a Armağan

VERGİ BORÇLARINDA TECİL

Doç. Dr. Zeynep ARIKAN

Dokuz Eylül Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Maliye Bölümü

ÖZET

Vergi sistemimizde tecil uygulaması devlet ve mükellef açısından mali amaçla kullanılan önemli bir vergisel ayrıcalıktır. Mükellefin tecil uygulamasının nasıl işlediğini iyi bilmesi hem devlet hem de mükellefin bu uygulamadan en iyi şekilde yararlanmalarını sağlayabilecektir. Bu nedenle tecil taleplerinin nereye, nasıl, ne zaman yapılacağı önemlidir.

Bu makalede tecil (vergi erteleme) uygulamasının amacı, kapsamı, hukuki niteliği, koşulları üzerinde durularak, tecil talebine uyulması ve uyulmamasının sonuçları incelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tecil, Vergilendirmede Tecil, Tecil ve Taksitlendirme.

ABSTRACT

In our tax system, tax postponement application is an important taxational privilege used as a fiscal aim by government and tax payers. If taxpayers knows how tax postponement application system works well, both tax payers and government benefit from this application at best. Therefore it is important to make tax postponement application demands where, how and when.

In this article, the aim, concern, legal framework and conditions of tax postponement application will be examined and the results of covering and not covering tax postponement application demands will be tried to explain.

1. GİRİŞ

İdari ya da yapısal kararlar veya kanuni düzenlemeler sonucunda verginin normal vade tarihinde ödenmesinden vazgeçilerek ertelenmesine olanak sağlayan “vergi erteleme” uygulamasının mali amaçla kullanılan en önemli örneğini Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Kanunu’nun 48. maddesinde düzenlenen “tecil” müessesesi oluşturmaktadır. Tecil uygulaması kamu alacağının tahsilini kolaylaştırma açısından önem taşımaktadır. Çünkü ileriki dönemlerde vergi gelirlerinin toplanabilmesini sağlayarak, kamu gelirlerinde süreklilik amacına hizmet etmektedir.

Vergi mükellefleri de dönem dönem nakit sıkıntısına düştükleri zaman vergi borçlarını erteleme ihtiyacı hissetmektedirler. Mükelleflerin karşılaştıkları bu durum kanun koyucunun bir ödeme kolaylığı olarak “tecil” uygulamasını getirmesinin mükellef açısından önemini ortaya koymaktadır. Zamanla ekonomik krizin iş hayatı üzerinde olumsuz etkileri, enflasyonist baskıların önlenmesi sonucu ortaya çıkan durgunluk belirtileri mükelleflerin devlete olan vergi borçlarını zamanında ödemelerine engel teşkil edince “tecil ve taksitlendirme” talebi de artmıştır.

Tecil ihtiyacının artması mükelleflerin vergi borçlarını nasıl, ne zaman, hangi koşullarda erteleyecekleri ve sonuçlarının ne olacağı hakkında bilgi edinmelerini de zorunlu kılmıştır.

Bu makalede vergi icra hukukunun önemli kurumlarından biri olan tecil kurumunun uygulama esaslarını inceleyerek, kamu borcunun ödeme vadesinin ertelenmesinin sonuçları üzerinde durmaya çalışacağız. Türk vergi sisteminde vergi erteleme uygulaması amaçları yönünden incelendiğinde kendinden beklenen faydaları sağlayacak düzeyde olmadığı ve aksayan yönleri bulunduğu söylenebilir.

2. TECİL KAVRAMI VE KAPSAMI

Vergilendirmede mükellefe ödeme zamanı bakımından sağlanan en büyük kolaylıklardan biri “tecil”dir. Tecil Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun’un 48. madde kapsamında düzenlenmiş bulunmaktadır. Kanun tecil kurumunu vergiler dahil her türlü kamu alacaklarını kapsayacak şekilde düzenlemiştir. Tecil Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Kanunu çerçevesinde şekil bulan ve uygulanan bir “vergisel avantaj”dır.

2. 1. Tecilin Anlamı

Vergi icra hukukunda tecil, vergi borcunun vadesinde ödenmesi veya zor alım tedbirlerinin uygulanması vergi borçlusunu çok zor duruma düşürecekse, borçlunun yazılı istemi ve teminat göstermesi üzerine, belirli bir faiz karşılığı olmak üzere, yetkili makamlar ya da bu makamların yetki devrettiği makamlarca kamu alacağının vadesinin belli bir süre uzatılabilmesidir (Özer, 1979:217; Kırbas, 2000:143).

Bazı hallerde kamuya olan kişi borçları, normal vadelerinden sonra ödenmek üzere tecil edilirler. Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun 48. maddesinde düzenlenen “tecil” borçlu mükelleflere tanınan bir ödeme kolaylığıdır (Özer, 1996:138).

Tecilin kapsamı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun’un 1. maddesinde belirtilmiştir. Madde kapsamında yer alan vergi, resim, harç, mahkeme masrafı ile bunların ceza, gecikme zammı ve faizleri gibi kamu hizmeti alacakları ile ve takip masrafları gibi kamu alacakları yanında zaman zaman ekonomik ve mali gelişmelerin getirdiği özel konulu teciller de kapsama girmiştir. Fiyat farkından doğan teciller, grev halinde bulunan firmaların kamu borçlarının tecili, kur farkından doğan teciller, bakanlık yetkisinde bulunan diğer teciller bu şekildeki özel teciller arasında sayılabilir (Çakır, 1981:10-12).

2.2. Tecil Uygulamasından Yararlanacak Olanlar

243 Seri No’lu Tahsilat Genel Tebliği’ne göre tecil uygulamasından asli borçlular yanında kanuni temsilciler, mirasçılar, kefiller gibi sorumlular da yararlanabilir.

2. 3. Tecili Kabul Edilen Borçlular

Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 48. maddesine göre, bu kanun kapsamında tahsil edilen vergi, resim, harç, ceza tahkik ve takiplerine ait mahkeme masrafı, vergi cezası, para cezası ve gecikme zammı borçları tecil edilebilmektedir. Bu nedenle uygulamada kanun çerçevesinde aşağıdaki, borçlar tecil edilebilmektedir (Bıyık ve Kırath, 2001:739; Tuncer, 2003:262-265).

- Kurumlar vergisi
- Gelir vergisi
- Kurum (stopaj) vergisi
- Gelir (stopaj) vergisi
- Damga vergisi
- Gecikme zammı
- Gecikme faizi
- Vergi cezaları

Tecil uygulaması daha ziyade ticari kazançtan elde edilen gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri için söz konusudur (Ermin, Aralık 1989:11). Borcun tahakkukunun beyan üzerine, ikmalen veya re'sen vergi tarihinde olduğu gibi ihbarname esasında yapılmış olması veya sair şekilde idarenin ilave talebi ile gerçekleşmiş olmasının bir önemi yoktur. Bu durumda da kamu alacağı kesinleşip ödenecek aşamaya gelince tecile tabi tutulabilmektedir. Borcun kesinleşip ödenecek aşamaya gelmesinin uzlaşma sonucu gerçekleşmesi halinde de tecil yapılabilmektedir (Özbalcı, Ağustos 2003:474). Görüldüğü gibi tecil, hem asli hem de fer'i kamu alacakları için uygulanabilmektedir.

2. 4. Tecili Kabul Edilmeyen Borçlar

Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun kapsamında yer almasına karşılık bazı kamu alacaklarının tecili kabul edilmemektedir. Ancak tecili kabul edilmese de (eğitime katkı payına ait gecikme zamları hariç) alacakların gecikme zam ve faizleri tecil kapsamında yer almaktadır. Aşağıdaki borçlar tecil kapsamı dışındadır (Maç ve Sağlam, 1999:13)

- Taşıt alım vergisi (12.06.2002 tarihinde Özel Tüketim Vergisi Kanunu ile yürürlükten kaldırılmıştır).
- Katma değer vergisi
- Zirai (stopaj) vergisi
- Geçici vergi
- Banka ve sigorta muameleleri vergisi
- Fonlar
- Eğitime katkı payı

- Harçlar
- Veraset ve intikal vergisi

Vergi Usul Kanunu kapsamında tecilin uygulanamayacağı iki durum bulunmaktadır. Birincisi Kanun'un 371. maddesinde düzenlenen "pişmanlık hali"dir. Pişmanlıkla ödenen vergi borçları tecil edilemezler. Çünkü ödemenin vadesinde yapılması pişmanlıktan yararlanmanın asli koşuludur. İkincisi ise, Vergi Usul Kanunu'nun 376. maddesinde düzenlenen "ceza indirimli ödeme" halidir. Bu durumda tecilin uygulanamamasının nedeni ise, vadede ödeme yapılmamasının indirim hakkını ortadan kaldıracak olmasıdır (Şamlioğlu ve Özbacı, 1988:340). Yani ceza indiriminden yararlanmak, ödemenin belli zamanlarda yapılması koşuluna bağlandığından, taksitlendirme yapılamamaktadır.

3. TECİLİN AMACI

Kamu alacağının ödenmesinde asıl amaç, borcun kanunlarda belli edilen süreler içerisinde ödenmesidir. Ancak kanun koyucu, borcun vadesinde ödenmemesinde ya da cebri icra yolu ile tahsilinin kamu borçlusunu bazı hallerde çok zor duruma düşürebileceğini göz önüne alarak tecil kurumunu getirmiştir (Tancı ve Arıkan ve Yalçiner, 1970:102). Çünkü kamu idareleri, kendilerine borcu bulunan mükelleflerin borcunu ödedikten sonraki ekonomik durumları ile de ilgilenmek zorundadırlar (Ünlü, Şubat 1995:7-9). Vergi ve diğer usul kanunlarında mükellefler lehine konulmuş pek çok koruyucu hüküm mevcuttur. Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 48. maddesinde yer alan "tecil hükmü" bunlardan sadece birisidir (Özer, Şubat 1968:7-9).

Tecil her şeyden önce vergi mükellefi ile devlet arasında güven ilişkisinin kurulmasına neden olur. Devlet mükelleflerine zor durumda olması halinde bir ekonomik kolaylık sağlarken, mükellef de devletin güvenine layık olmaya çalışır (Bayraklı, 2000:115-116).

Kanun koyucu, devletin alacağını tahsil etmesi sonucunda mükellefin çok zor duruma düşürülerek kamu gelirlerinin sürekliliğini tehlikeye atmamak, ekonomik sorunların doğmasına neden olmamak amaçlarıyla, bir kısım kamu alacaklarının tahsilini erteleme olanağını ilgili kamu idarelerine tanımıştır. Böylece borçlular işlerini tasfiye etmek zorunda kalmayacak; üretilen katma değerde, gayri safi milli hasılda ve dolayısıyla ileride elde edilecek kamu gelirlerinde de bir azalma meydana gelmeyecektir (Özden, 1998:152). Özellikle gelir üzerinden alınan vergilerde, mükelleflerin uygulamış oldukları işletme politikalarındaki hatalar, ülkenin ekonomik yapısındaki ani değişiklikler vb. nedenlerle verginin normal vadesinde ödenmesi verginin kaynağını oluşturan işin terk edilmesi sonucunu doğurabilmektedir. Bu verginin normal vadesinde tahsilinden vazgeçilerek mükellefe yeni bir süre verilmesi, işin tasfiyesine engel olmak suretiyle gelecekte devletin elde edeceği vergi gelirlerinin azalmamasını sağlayacaktır (Özden, 1999:122).

Tecil uygulaması kamu alacağının tehlikeye düşmesini engellemekte ve ödemedeki gecikme ise "tecil faizi" alınmak suretiyle telafi edilmeye çalışılmaktadır

(Şimşek, 1996:368). Dolayısıyla bu müessese işletmeleri iktisadi mekanizma içerisinde tutabilme amacı yanında kamu alacağının tahsili ile yükümlü olanlara diğer bir yoldan bu hizmeti ifa olanağı vermektedir (Güzel, 1980:1).

Sonuç olarak tecil işleminin genel amacı kamu yararı olup, kanunun ruhuna inildiği zaman özel amacı ise, zor durumdaki mükellefleri mali yönden rahatlatmak, kamu alacağının tahsilini kolaylaştırarak vergi kaynağını korumak, sürekliliğini sağlamak ve kamu alacaklısı ile borçlusunun çıkarlarını denkleştirmektir.

4. TECİL YETKİSİ

Tecil talebi kanuni dayanağını Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkındaki Kanun'un 48. maddesinden alır. Söz konusu maddede, belli koşulların varlığı halinde kamu borcunun, alacaklı kamu idaresi tarafından tecil edilebileceği hususu hüküm altına alınmıştır.

Kanuni koşulların mevcut olması halinde, mükellefin talebi üzerine, alacaklı idarenin, kamu borcunu tecil etme yetkisi bulunmaktadır. Ancak, bu yetki idareye tanınmış olan takdir hakkına bağlı olarak kullanılmakta olup, her talepte bulunanın tecil uygulamasından yararlanabileceği anlamına gelmez (Kumrulu, 1988:246). Kısacası tecil uygulaması kamu idareleri için bir zorunluluk değildir. Tecil talebi konusunda kamu idarelerine bir sorumluluk yüklenmediğinden dolayı tecil tamamen ihtiyari olarak ortaya çıkar. Bu durum ilgili kamu idaresinin takdir yetkisi dahilindedir. Yetkili kamu idaresi takdir hakkını borçlunun durumuna ve hüsnüniyet derecesine göre kendisi takdir ve tayin eder (Aykaç, 1974:140). Bu nedenle her müracaat eden tecil uygulamasından yararlanabilecek diye bir koşul bulunmamaktadır. Kaldı ki vergi mükelleflerinin vergilerini ertelemeleri konusunda herhangi bir anayasal hakları da mevcut değildir. Tecil koşulları mevcut olsa bile alacaklı kamu idaresi tecil uygulaması yapmak zorunda değildir.

Alacaklı kamu idaresinin tüm tecil taleplerini kabul etme zorunluluğunda bulunmaması ve bu hususun takdir yetkisi dahilinde bulunması idarenin takdir hakkının idari dava konusu olmamasına nedendir. Yani takdir hakkının bu nedenle yargı denetimi dışında kaldığı düşünülmektedir (Doğrusöz, 04.04.1991:4). Ancak yetkinin yerinde kullanılıp kullanılmadığı hususu ise yargı denetimine tabidir.

Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 48/3. maddesinde tecil yetkisini kullanacak ve bu yetkiyi devredecek olanların; Devlete ait olan kamu alacaklarında ilgili bankalar, il özel idarelerine ait olan kamu alacaklarında vali, belediyeye ait alacaklarda ise belediye başkanı olduğu belirtilmiştir.

Tecile yetkili olanlar söz konusu bu yetkilerini kamu hizmetlerinin daha etkin ve hızlı yürütülmesi amacı ile (Şeker, 1987:45) kısmen ya da tamamen mahalli idarelere devredebilirler.

Vergi Usul Kanunu kapsamına giren Devlete ait alacaklarda tecile Maliye Bakanı yetkilidir. Bu yetki kısmen defterdarlara, vergi dairesi müdürlerine, mal müdürlerine, yoklukları durumunda vekillerine devredilmiştir (Şahiner, Haziran 1999:

51; Şeker, 1987:45). Söz konusu yetki devri, iller itibariyle hem tutar hem de süre yönünden kısıtlanmış olup günün koşullarına göre zaman zaman değişikliğe uğramaktadır (Özden, Temmuz 2000:59).

Yürürlükte bulunan 2003/3 Seri No'lu Tahsilat İç Genelgesiyle; İl Defterdarlıkları, Vergi Dairesi Başkanlıkları ve Vergi Daireleri için belirlenen tecil yetkileri

- Ankara, İstanbul, İzmir Defterdarlıkları için.....1.000.000.000.000TL
- Ankara, İstanbul, İzmir Vergi Dairesi Başkanlıkları için.....800.000.000.000TL
- Adana, Antalya, Bursa ve Kocaeli Defterdarlıkları için.....800.000.000.000TL
- Adana, Antalya, Bursa ve Kocaeli'nde bulunan
Vergi Dairesi Başkanlıkları için.....500.000.000.000TL
- Yukarıdaki iller dışında kalan Büyükşehir Belediyesi bulunan
İl Defterdarlıkları için500.000.000.000TL
- Diğer İl Defterdarlıkları için.....200.000.000.000TL
- Bağımsız Vergi Daireleri için.....40.000.000.000TL
- Bağlı Vergi Daireleri için.....20.000.0000.000TL

Tecil taksitlendirme şeklinde ise, taksit zamanları ve idarece gerekli görülen diğer koşullar, tecil yetkisini haiz makamlarca belirlenir.

5. TECİL İŞLEMİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ

Tecil işlemi niteliği itibariyle idari bir işlemdir. Zira idari işlem; idari bir makam tarafından, bir kamu hizmetinin yürütülmesi amacıyla, idare hukukunun kendisine tanıdığı kamu gücünü kullanarak ve tek yanlı iradesi ile yapılan kesin ve yürütülmesi zorunlu icrai(uygulanabilir) bir işlemdir. İdari bir işlem olan tecil işlemi de yürütülmesi zorunlu kesin asli bir işlemdir. Yani tecil işleminde idare aldığı kararı re'sen icra yetkisine sahiptir. Ancak tecil talebinin incelenmesi ve değerlendirilmesi işlemleri ise asli olmayıp hazırlayıcı işlemlerdir.

Tecil işlemi idarenin tek taraflı iradesinin ürünüdür. Zira idarenin tecil kararı alıp taksitlendirme uygulamasına gidebilmesi için kamu borçlusunun bu yönde yapılmış bir başvurusuna gerek vardır. Diğer taraftan, uygulamada tecil koşullarının kabul edildiğine dair kamu borçlusundan bir belge alınmaktadır. Kamu borçlusunun tecil talebi ve idarenin bu talebi kabul ederek borcu tecil edip taksitlendirmesi tecil işlemi iki yanlı bir işlem niteliğine sokuyormuş gibi gözükmesine karşılık böyle değildir. Çünkü kamu borçlusunun tecil talebinde bulunması tecil işleminin oluşumuna katkıda bulunması anlamına gelmemektedir. Burada ancak kanunun borçlulara tanıdığı bir kolaylık niteliğinde olan uygulamanın somut bir olayda işlerliğe kavuşabilmesi için idarenin

harekete geçirilmesine yönelik bir başvuru söz konusudur. Tecil işlemi “yararlandırıcı” bir işlem niteliğinde olduğundan, bu uygulamanın borçluya sağlayacağı yeni vade ve taksit olanağından yararlanmasını öncelikle borçlunun bu yönde yapılmış bir talebine bağlı kılmak doğaldır (Dönmez, 1998:228). Bu nedenle tek taraflı idari bir işlemle tecil işleminin hukuki niteliği doğar.

Tecil işleminin kanuni dayanağını oluşturan kanun hükmünün ve uygulamaya ilişkin idari düzenlemelerin genel-düzenleyici(objektif) bir işlem niteliği taşıdığı tartışma konusu değildir.

Tecil işlemi bireysel (subjektif) bir işlemdir. Genel düzenleyici (objektif) bir işlemden farklı olarak tek bir kişi ve olaya ilişkin bireysel bir işlem niteliği taşımakta ve kamu borçlusu ve alacaklı tahsil dairesi arasında subjektif bir ilişki kurmaktadır. Tarh işleminde olduğu gibi tecil işlemi mükellefi genel, kişilik dışı hukuki durumdan çıkartıp özel, kişisel bir duruma sokar. Yani her mükellefin vergi borcu miktarı ve tecil süresi farklı olduğundan özel ve kişisel bir durum oluşturur (Öncel ve Kumrulu ve Çağan, 2001:89).

İdari işlem kategorilerinden yapıcı (inşai)-belirtici (tespit edici) işlemler ayrımında ise tecil işleminin hangi grupta yer aldığı önemlidir. Tecil işlemi yapıcı (inşai) bir işlemdir. Çünkü tecil işlemi ile yeni bir hukuki durum oluşturulmakta ve kamu alacağının vadesi kanunda belirtilen vade olmayacak ve başvurunun sonucuna göre değişecektir (Dnş.4.D. 10.12.1993 Tarih ve E:1993/1579, K: 1993/5698.Gülseven, 1999:292,293). Yani kamu alacağı için kendi özel kanununda belirtilenden farklı bir vade ve farklı bir taksitle ödeme söz konusu olacaktır. Tecil edilen kamu alacağına bundan sonra gecikme zammı da uygulanamaz. Gecikme zammı yerine tecilin yapıldığı tarihten itibaren tecil faizi işlemeye başlar (Dönmez, 1998:229). Tecilden sonra alacaklı kamu idaresi borçluya eski vadeye dayanarak ödeme emri de gönderemez (Dnş. 4.D. 07.06.1989, E:1888/3943, K:1989/2585, Gülseven, 1999:290).

Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun’un 48. maddesine göre tecil, infisahi (bozucu) şarta bağlı olarak cebri icra işlemlerini durdurucu bir özellik taşır. Tecil koşullarına kamu borçlusu uyarınca cebri takip işleri hangi aşamada olursa olsun yapılamaz. Tecil koşullarına uyulmadığında ise tecil işlemi geçersiz hale gelir ve alacağın tamamı muaccel olur ve borcun hemen ödenmesi gerekir.

6. TECİL İSTEME ZAMANI

Tecil, tahakkuku itibariyle kesinleşmiş borcun ödenmesinden önceki her safhada istenebilir. Borç ödenmesi gereken safhaya girdikten sonra, henüz vadesi gelmeden, ödeme vadesi gelmiş olmakla beraber, alacaklı tahsil dairesinin ödeme emrini göndermesinden önce veya ödeme emri de tebliğ edildikten sonra her safhada istenebilir. Haczin tatbik edilmiş olduğu hallerde de haczedilen malların paraya çevrilmesine kadar tecil talep edilir (Özbalcı, Ağustos 2003:475).

Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun’un 48. maddesinde 3209 Sayılı Kanun’la yapılan değişiklikle, iki ve beş yılı geçmemek üzere iki tecil süresi

öngörülmüştür. Vergi, resim, harç, ceza tahkik ve takiplerine ait mahkeme masrafları vergi cezası, para cezası ve gecikme zammı alacaklarında normal ödeme vadesinden itibaren en çok iki yıl, bu alacaklar dışında kalan amme alacaklarında ise en çok beş yıl süre ile ve faiz alınmak kaydıyla tecil yapılabilmektedir.

Beş yıllık tecil imkanının daha çok tasfiyeye giren ve zararı hazinece karşılanan bankaların üçüncü şahıslardan olan alacakları ile ilgili olduğu söylenebilir (Özbalcı, Ağustos 2003:476).

Tecil istemi uygulamada, gelir bütçesini aksatmamak için kısa dönemde karara bağlanmakta ve son iki ayda yapılan talepler hariç, bütçe yılının aşılmasına çalışılmaktadır. Tecil talepleri, içinde bulunulan yılın son iki ayı içinde yapılmış ise, tecil süresi bütçe yılını dört ay aşabilmektedir (Gülseven, 1999:277).

7. TECİL KOŞULLARI

Aşağıda yazılı koşulların gerçekleşmesi halinde kamu borcu kamu idarelerince ertelenecek ve taksitlendirilecektir. Tecil yapılabilmesi için öngörülen kanuni ve idari koşulların bir arada incelenmesi, bu kurumun amacını, uygulanışını, koşullarını ve doğuracağı sonuçları ortaya koyabilmek bakımından gerekli ve önemlidir.

7.1. Yazılı Talep

Kamu alacağının tecil edilebilmesinin ilk koşulu, borçlu tarafından tecil talebinde bulunulmasıdır. Tecil talebi borçlu tarafından yazılı olarak yapılmalıdır. Aksi takdirde tecil işleminde bulunulamaz.

Geçmişte tecil talebi konusunda değerlendirme vergi inceleme elemanları tarafından yapılmaktaydı. Ancak gerek vergi inceleme elemanlarının sayılarının azlığı, gerekse bunlar üzerindeki iş yükünün yoğunluğu söz konusu incelemelerin arzulan kısa sürede tamamlanmasına engel teşkil etmekteydi. Ayrıca asli fonksiyonları vergi incelemesi yapmak olan denetim elemanlarının işlevleri de aksamaktaydı. Bu nedenle idare tarafından konunun vergi inceleme elemanına tetkik ettirilmesi hakkı saklı tutulmakla birlikte “Erteleme ve Taksitlendirme Talep ve Değerlendirme Formu” uygulaması getirilmiştir (Gümüştaş, Haziran 1993:70). Böylece mükellefler uygulamada “Erteleme ve Taksitlendirme Talep ve Değerlendirme Formu”nu doldurup yetkili idareye vermek durumundadırlar.

Mükelleflerin sözlü olarak yaptıkları tecil işlemi değerlendirilememektedir. Çünkü tecil talebinin yazılı olarak yapılması zorunluluğu, doğabilecek ihtilaf ve davalarda kanıt aracı olması ve tecilin doğurduğu sonuçlardan ileride borçluyu sorumlu tutma olanağı verir. Erteleme dilekçesi kural olarak ilgili kamu idaresine verilmelidir. Alacağın miktarına göre kabul ya da red yetkisi değişebileceğinden, dilekçenin ait olduğu kademedeki yetkiliye gönderilmesi gerekir (Şimşek, 1996:369). Vergi tecillerinde tecil dilekçesinin borçlunun bağlı bulunduğu vergi dairesine verilmesi

gerekir. Borç tutarı ve tecil süresi itibariyle dairenin yetkisi aşılyorsa, istekler defterdarlık veya Bakanlıkça sonuca bağlanır.

“Erteleme ve Taksitlendirme Talep ve Değerlendirme Formu” nda yer alan bilgilerin tam ve doğru olarak doldurulması gereklidir. Aksi halde “Vergi Usul Kanunu’nun 361. maddesi gereğince işlem yapılır” hükmü bulunmasına karşılık, bu hüküm 4369 Sayılı Kanun’un 82/1-a maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır. Söz konusu formda sırasıyla şu bilgiler bulunmaktadır.

Tablo 1- Erteleme ve taksitlendirme talebinde bulunulan borcun türü, vadesi ve miktarı.

Tablo 2- Erteleme ve taksitlendirme talebinde bulunulan tarih itibariyle kasa ve bankalarda olan mevcut para miktarı ile kısa ve uzun vadeli alacak ve borçların dökümü.

Tablo 3- Erteleme ve taksitlendirme talep tarihinden itibaren gelecek bir yıl içerisinde beklenen hasılat ve sarfiyata ilişkin bilgiler.

Tablo 4- Alacaklar hakkında bilgi verilerek borçlunun adı, alacağın türü, tutarı ve ödeme vadesi.

Tablo 5- Sonuçlar hakkında bilgi verilerek alacaklının adı, borcun türü, tutarı ve ödeme vadesi.

Tablo 6- Son olarak da erteleme ve taksitlendirme talebinde bulunulan borcun ödeme planı.

Bu formun borçlular tarafından tam ve doğru olarak doldurulması gerekmektedir.

7.2. Teminat Gösterme

Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun’un 48. maddesine göre kamu alacağının tecil edilebilmesi için “asli ve fer’i kamu alacaklarını karşılayacak miktarda” gösterilmesi gerekir.

Teminat olarak nelerin kabul edilebileceği Kanun’un 10. maddesinde belirtilmiştir. Maddeye göre şunlar teminat olarak kabul edilir:

- Para,
- Bankalar tarafından verilen teminat mektupları,
- Hazine tahvili ve bonoları,
- Hükümetçe belli edilecek milli esham ve tahvilat,
- İlgililer veya ilgililer lehine üçüncü şahıslar tarafından gösterilen ve alacaklı amme idarelerince haciz varakalarına müsteniden haczedilen menkul ve gayrimenkul mallar.
- Teminat sonradan tamamen ya da kısmen değerini kaybeder veya borç miktarı artarsa, teminatın tamamlanması veya yerine başka teminat gösterilmesi istenir. Aksi takdirde kamu alacağı muaccel hale geleceğinden teminatın hemen

Kanun'un 56. maddesi uyarınca paraya çevrilmesi gerekir. Borçlu verdiği teminatı kısmen veya tamamen aynı değerde başkalarıyla değiştirebilir.

Bu maddeye göre teminat göstermeyenler 11.madde uyarınca güvenilir bir kişiyi müteselsil kefil ve müşterek borçlu olarak gösterebileceklerdir. Şahsi kefalet tespit edilerek şartlara uygun olarak noterden tasdikli mukavele ile tesis olunur. Şahsi kefaleti ve gösterilen şahsı kabul edip etmemekte alacaklı tahsil dairesi serbesttir.

7.3. Çok Zor Durum Koşulu

Kamu borcunun vadesinde ödenmesi veya haciz uygulaması veya haczolunmuş malların paraya çevrilmesinin kamu borçlusunu çok zor duruma düşürecek olması, tecilin önemli bir koşuludur. Ancak bu çok zor durumun borçlu tarafından geçerli nedenlerle ortaya konması gerekmektedir.

249 Seri No'lu Tahsilat Genel Tebliği'ne göre, Kanun'un 48. maddesindeki "çok zor durum" ifadesi hükümet tasarısında "fevkalade zor durum" şeklinde iken Büyük Millet Meclisi'nde tasarımı inceleyen geçici komisyonda "çok zor durum" şeklinde değiştirilmiş ve sadece "zor durum" yapılan bir teklifte, her icrai takibin borçluyu az çok zor duruma düşüreceği ve dolayısıyla bu şekilde tecile gidilemeyeceği mütalaasıyla reddedilmiştir. Bu nedenle "çok zor durum" ifadesinin, (amme alacağının vadesinde ödenmesi veya haczin takibi veyahut haczolunmuş malların paraya çevrilmesi halinde borçlunun, vergiyi doğuran ticari, sınai ve zirai faaliyetinin devamına imkan kalmaması veya faaliyetlerinin ağır şekilde sekteye uğraması) hali olarak anlaşılması gerekmektedir.

Bu konuda dikkat edilmesi gereken husus, amme alacağının hemen ödenmesi sonucu borçlunun çok zor duruma düşmesi halidir. Borçlu ödeme yapması gereken tarihten önce, çok zor duruma düşmüşse artık erteleme ve taksitlendirme yapmanın bir anlamı kalmamaktadır (Ünlü, Şubat 1995:392).

Kamu borcunun mükellefleri çok zor duruma düşürüp düşürmeyeceği takdire bağlı bir husustur. Çünkü kanun koyucu "çok zor durum" ifadesinin ne anlama geldiğini, hangi somut durumlarda borçlunun çok zor duruma düşmüş sayılacağını belirlememiştir. Bu nedenle idarece araştırılacak ve takdir edilecektir. İdare, gerekli görürse, mükellefi incelemeye alır ve vergi borcunun tecil ve taksitlendirilmesi talebini takdir hakkını kullanarak red ya da kabul eder. Çok zor durumun doğması ile alacağın tahsili arasında bağlılık bulunması gerekli ise de, başka nedenlerle zor durumda olan vergi mükelleflerinin vergi borçlarının ertelenmesine gerek yoktur (Ermin, Aralık 1989:444).

Tecil yetkisini kullanacak alacaklı kamu idaresinin veya yetkili kılacağı makamların kanunun verdiği bu yetkiyi kullanarak tecil işlemi reddetme yetkisi bulunduğu, yani tecil hakkının kullanılmasının alacaklı kamu idaresinin takdirine bağlı olduğu konusunda Danıştay'ın da destekleyici yönde kararı bulunmaktadır (Dnş. 7.D. 07.03.1972 tarih, E:1971/5271, K:1972/1397; Şimşek, 1996: 366).

Maliye idaresi, çok zor durum halinin tespiti için geçmişte vergi inceleme elemanlarına, borçlunun defter ve belgeleri üzerinde inceleme yaptırmak suretiyle takdir yetkisini kullanırken (Ünlü, Şubat 1995:392) 1984 yılından itibaren durum değişmiştir. Mükelleflerin tecil talebi üzerine, kamu borcunun ödenmesinin borçluyu çok zor duruma düşürüp düşürmeyeceği takdir edilirken, söz konusu taleplerin bir an önce karara bağlanması ve kamu alacağının tahsilatının hızlandırılmasına özen göstermek gerekmektedir. Bu amaçla 1984 yılında 10 Seri No'lu Tahsilat İç Genelgesi yayınlanmıştır. Böylece matbu olarak hazırlanan ve “Erteleme ve Taksitlendirme Talep ve Değerlendirme Formu” nu dolduran mükelleflerin beyan ettikleri bilgilere dayanılarak çok zor durum değerlendirmesi yapılmaktadır. Yani idare öncelikle söz konusu forma göre durum değerlendirmesi yapmakta, ayrıca gerek duyulursa incelemeye gitmektedir. İdare, formdaki bilgilere göre karar veremediğinde bu yol tercih edilmektedir.

Buna göre defterdarlık ve vergi dairesi yetkisinde olan tecillerde;

- Birinci ve ikinci derece likidite oranının her ikisinin birden büyük olması halinde sürekli reddedilecektir.
- Birinci derece likidite oranının birden küçük olması halinde 6 aya kadar,
- Birinci ve ikinci derece likidite oranının her ikisinin de birden küçük olması halinde ise bir yıla kadar, ödenecek borç miktarı, ödeme gücü öteden beri borç ödemede gösterilen iyi niyet dikkate alınarak mükellefin borçları tecil edilebilecektir (Ünlü, Şubat 1995:395).

7.4. Tecil Faizi

Kamu alacağının tecili tecil faizi alınmak suretiyle yapılır. Tecil faiz oranı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'da belirlenmiş olup, taksit zamanları ve diğer koşullarla birlikte tecil faiz oranının yetkili makamlarca belirlenmesi söz konusudur. Tecil faizi Maliye Bakanlığı'nın yetkisi kapsamında olup, bu yetki Bakanlıkça değişik dönemlerde kullanılmıştır.

Uygulamada tecil faizi oranı genel olarak bütün vergi borçlarını kapsayacak şekilde belirlenmektedir. Yani çeşitli bireysel işlemler için ayrı ayrı saptama yapılmamaktadır.

1990 yılından günümüze dek kullanılan yetki çerçevesinde faiz oranlarının değişimini inceleyelim.

Tablo 1: 1990 Sonrası Tecil Faiz Oranları

Uygulandığı Dönem	Yıllık Faiz Oranı	Tahsilat Genel Tebliği No
01.01.1990-06.01.1994	63	376
07.01.1994-08.02.1994	78	381
09.02.1994-06.09.1995	114	382
07.09.1995-01.02.1996	96	388
02.02.1996-21.10.1996	144	392
22.10.1996-09.07.1998	120	397
10.07.1998-24.01.2000	96	402
25.01.2000-20.12.2000	48	409
21.12.2000-28.03.2001	36	412
29.03.2000-01.02.2002	72	416
02.02.2002-11.11.2003	60	421
12.11.2003-Devam Ediyor.	36	429

Kaynak: İlgili Tebliğlerden yararlanılarak düzenlenmiştir.

Tecil faizi oranlarının tespit yetkisinin, Maliye Bakanlığı'na bırakılmasını verginin yasallığı ilkesi açısından değerlendirdiğimizde, Bakanlığın yetkisine bırakılmasının uygun olmadığını söyleyebiliriz (Güneş, 1998:21). Zira tecil faizi belirlemenin hiçbir alt ve üst sınıra bağlı olmaksızın Bakanlığın yetkisine bırakılması kanunilik ilkesine aykırıdır. Ayrıca sosyal hukuk devletinde, bu şekilde, idarenin sınırsız şekilde yetkilendirilmesi suretiyle, faiz oranının tespitinin yargı denetimi dışında bırakılması hukuki güvenlik sağlama ilkesine de ters düşmektedir (Sonsuzoğlu, 2001:58,59). İdareyi bağlayacak bir alt ve üst sınır belirlenmemesine karşılık, idare alt sınır belirleme konusundaki yetkisini “0” sifira kadar indirmemesi gerekir. Çünkü tecil faiz oranının sıfır olması hiç faiz almamak anlamına gelir.

Bir verginin oranının %0 olması belli bir oranda alınmasına kıyasla başka vergi yükü dağılımını, dolayısıyla gelir bölüşümüne ve iktisadi-mali değişkenleri farklı yönlerde etkileyecektir. Yüzde sıfır oranı tam bir vergi istisnası ile aynı etkiyi yapacağından, verginin “kurum” olarak devam etmesinin herhangi bir anlamı kalmayacağı ileri sürülebilir (Oktar, 1998:170). Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 48. maddesinde tecil işleminin tecil faizi alınarak yapılması gerektiği çok açık bir şekilde belirtilmiştir. Böyle olunca idarenin takdir yetkisi tecil faizi alıp almama konusunda olmayıp, bu faizi ne miktarda alacağı konusundadır.

370 Seri No'lu Tahsilat Genel Tebliği'ne göre*, tecil faizi, tecil edilen kamu alacaklarına kamu alacağının tecil edildiği tarihten itibaren ödenecek taksit miktarına

* 18851 Sayılı 23.08.1985 Tarihli Resmi Gazetede yayınlanmıştır.

ödeme günü itibariyle günlük olarak uygulanacaktır. Tecil faizinin ne şekilde hesaplanacağı söz konusu tebliğde aşağıdaki şekilde formüle edilerek açıklanmıştır.

$$\text{Taksitlerle Birlikte Ödenmesi Gereken Tecil Faizi} = \frac{\text{Ödenecek Taksit Miktarı} \times \text{Tecil Faiz Oranı} \times \text{Borçlunun tecilli sayıldığı taksit ödeme süresine kadar geçen gün sayısı}}{(360 \times 100 =) 36.000}$$

Formülde görüldüğü gibi tecil faizinin hesaplanmasında bir yıl 360 gün olarak dikkate alınmıştır. Gerek uygulamada ve özellikle bir kısım banka işlemlerine ilişkin faiz hesaplamalarında yılın 360 gün olarak ele alınması, ayların fiili gün sayılarına göre değil, her ayın 30 gün olarak kabul edilmesinden kaynaklanmaktadır. Ancak Danıştay bir yılın fiili gün sayısının 360 değil 365 olarak alınması gerektiğini belirtmektedir (Dnş. 3.D. 02.12.1986 Tarih ve E:1986/2025, K:1986/2409; Gümüştaş, Ocak 1991:11).

Tecil faizinin hesaplanmasında gün sayısının 365 yerine 360 alınmasının kanuni dayanağı yoktur. Zira Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 8. maddesinde sürelerin hesaplanması konusunda Vergi Usul Kanunu'na atıf yapılmış, Vergi Usul Kanunu'nun 18. maddesinde ise yılın 360 gün olarak dikkate alınacağına dair herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Kaldı ki tecil faizi hesaplaması yapılırken, yıllık fiili gün sayısı olan 365 gün yerine 360 gün sayısının dikkate alınması yürürlükteki tecil faizi oranının (yıllık %36) yükselmesine ve mükellefin mali yükünün ağırlaşmasına neden olmaktadır.

Bu durumu örnek yardımıyla açıklayalım; 20 gün süreyle 20 milyon Liranın %36 oranı ile tecil faizi miktarı şöyle hesaplanır.

$$\text{BİRİNCİ DURUM/Tecil Faizi} = \frac{20.000.000 \times 20 \times 0.36}{360} = 400.000 \text{ TL}$$

$$\text{İKİNCİ DURUM/Tecil Faizi} = \frac{20.000.000 \times 20 \times 0.36}{365} = 394.520 \text{ TL}$$

Görüldüğü gibi; tecil faizi ikinci durumda yani yıllık fiili gün sayısının 365 olması durumunda daha düşük çıkmasına karşılık, uygulamada, idarenin hesaplama şekli olan ve tecil faizinin daha yüksek çıkmasına neden olan yıllık fiili gün sayısının 360 olarak dikkate alındığı birinci durum geçerlidir. Bankaların faiz hesapları için kullandıkları birinci formül, paralarını bankada faiz hesabında değerlendirenler lehine sonuç vermesine karşılık, tecil faiz hesaplamasında borçluların aleyhine olmaktadır. Danıştay'ın yılı 365 gün olarak kabul etmesine karşın, mükellefin aleyhine olan uygulamanın halen devam etmesi, tecil uygulamasının aksayan bir yönünü ortaya koymaktadır.

Tecil faiziyle ilgili olarak uygulamada önem arzeden bir konuda tecil ve taksitlendirme için ödenen faizlerin gider olarak kanuni defterlere kayıt edilememesidir. Çünkü Gelir Vergisi Kanunu'nun 90. maddesi gereği gelir vergisi ile diğer şahsi vergiler ve her ne şekilde olursa olsun vergi cezaları, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre ödenen cezalar, gecikme zamları ve faizler gelir vergisinin matrahından ve gelir unsurlarından indirilememektedir.

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 15/6 maddesinde "Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkındaki Kanun hükümlerine göre ödenen cezalar, gecikme zamları ve faizleri" kanunen kabul edilmeyen gider mahiyetindedir.

Maliye idaresi de ödenmesini ertelediği kamu alacaklarına yürütülen tecil faizlerinin gider olarak yazılamayacağı görüşündedir (Maliye Bakanlığı, 02.02.1981 tarih ve 22123-243 sayılı özelgesi). Ancak tecil faizinin taşıdığı özellikler nedeniyle gider olarak indirilememesi doğru bir yaklaşım değildir. Kaldı ki tecil faizinin gider olarak indirilememesi tecil işlemlerinin maliyetini mükellef açısından arttırmaktadır.

Tecil faizinin gider yazılamamasının hukuki açıdan doğru bir yaklaşım olmadığı da ileri sürülmektedir. Tecil faizleri cezai mahiyette olmayan, idareye önceden haber verilmek ve izin alınmak koşulu ile belli bir borcun geciktirilerek ödenmesinden doğan kamu zararının giderilebilmesi için borçlu tarafından ödenen bir pay ya da hizmet bedelidir. Kamu borcunun idareden izin alınmak koşulu ile geç ödenmesi idarenin borçluya yaptığı kredilendirme işlemidir ve bu işlemde ortaya çıkan kamu zararının giderilebilmesi için faiz uygulanması halinde ödenen bu faizin gider olarak kayıtlara intikal ettirilmemesi doğru görülmektedir (Seviğ, 03.04.2002: news-display.asp?).

Borcun tecil ettirilmeyerek bankadan kullanılan krediyle ödenmesi durumunda, ödenen kredi faizleri nasıl gider yazılabiliyorsa, tecil faizi de vergisel açıdan gider yazılabilmelidir (Maç ve Sağlam, 1999:19).

Tecil faizlerinin kanunen kabul edilmeyen gider olması kamu borçluları üzerinde caydırıcı olmaktan ziyade cezalandırıcı etki yapmakta ve mükelleflerin zararlı olup olmamalarına göre farklılık oluşturarak adaletsizliklere neden olmaktadır. Zararlı olduğu için tecil faizinin kanunen kabul edilmeyen gider olmasından etkilenmeyen bir mükellefe kıyasla, karlı olduğu için tecil faizini matrahtan düşmediğinden vergi miktarından etkilenen mükellef, aynı miktardaki kredilendirme ve aynı miktardaki faiz karşısında farklı şekilde etkilenecek adaletsizliğe uğrar (Seviğ, 03.04.2002: news-display.asp?).

Zor durum nedeniyle yapılan bir uygulama olması ve bu nedenle gecikme zam ve faizinden farklılık göstermesi, maliye idaresinin bilgisi ve izni dahilinde olması, kamu alacağının ödenmesini sağlaması, teminat karşılığı yapılması, cezai mahiyette olmaması, vergi borcunun ertelenmesinin bir bedeli olması, adalet ilkesini zedelemesi gibi nedenlerden dolayı kanuni düzenlemenin en kısa zamanda yapılması ve böylece tecil faizinin vergisel açıdan gider yazılabilmesi önem arz etmektedir.

7.5. Hüsünüyet İlkesi

Tecile yetkili kamu idaresi takdir yetkisini kullanırken borçlunun kamu borçlarını öderken gösterdiği iyi niyet ve tutumu göz önünde bulundurur.

Yetkili kamu idaresi borçlunun borçlarını tecil talebi tarihi ile tecilin yapıldığı tarih arasında geçen müddet zarfında tecil talebinde ileri sürülen taksit koşullarına göre kendiliğinden ödemedede bulunup bulunmadığı dikkate alınarak, tecil talebinin kabulünü beklemeden ödemedede bulunmasını iyi niyetinin bir göstergesi olarak kabul etmektedir. Böylece tecil talebinde bulunan borçlunun bu talebinin değerlendirilmesinde hüsünüyet ilkesinin değerlendirilmesi önemlidir (Özbalcı, Ağustos 2003:479).

8. ACİZ HALİNDE TECİL UYGULAMASI

Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 48. maddesine göre tecil uygulamasına gidilebilmesi için tecil koşullarının gerçekleşmesi gerekmektedir. Yani yazılı talepte bulunulması, borcun ödenmesi durumunda mükellefin çok zor duruma düşecek olması, teminat gösterilmesi, tecil faizi ödenmesi, mükellefin iyi niyeti ve yetkili birimlerin uygun görmesi gerekmektedir. Ancak aciz halinde durum farklılık arz etmektedir.

Aciz hali borçlunun daha borç ödenmeden çok zor duruma düşmüş olduğunu gösterir. Bu nedenle aciz halinde tecil yapılması durumunda teminat ve faiz aranmamaktadır. Diğer bir deyişle aciz halinde tecil uygulaması tamamen borçlunun yazılı olarak tecil talebinde bulunmasına ve yetkili idarenin takdir yetkisine kalmaktadır. Bu nedenle idare tecil uygulamasını yapıp yapmamakta geniş bir takdir yetkisine sahiptir (Özden, Temmuz 2000:67).

9. TECİL KOŞULLARINA UYULMAMASI

Tecil koşullarına uyulmadığı zaman tecil geçerliliğini kaybeder ve kamu alacağının tamamı muaccel hale gelir ve borcun hemen ödenmesi gerekir (Tepebaşı, Temmuz 1995:77).

Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 48. maddesinin son fıkrasında tecil edilen amme alacağının gecikme zammı tatbik edilmeyen alacaklardan olması halinde, ödenen tecil faizlerinin iade veya mahsup edilemeyeceği belirtilmiştir.

387 Seri No'lu Tahsilat Genel Tebliği'nin 3. Bölümünde bu konu ile ilgili gerekli açıklamalar yapılmıştır.

- Tecil edilen tecil koşullarına uygun ödenmeyen amme alacağının gecikme zammı uygulanamayan alacaklardan oluşması halinde bu alacaklar için tecilin bir bedeli olarak ödenmiş bulunan tecil faizi borçlulara red veya iade edilemeyeceği gibi, borçlarına da mahsup edilememekte, hazineye irat kaydedilmektedir.

- Tecil edilen amme alacağının bir kısmının gecikme zammı uygulanacak, bir kısmının da gecikme zammı uygulanamayacak alacaklardan oluşması ve bu tür tecillerin ihlal edilmiş olması halinde, ödenen tecil faizlerinden, gecikme zammı uygulanabilecek alacağa isabet eden kısmı ödenmesi gereken gecikme zammından mahsup edilecektir.

Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 51.maddesine göre vergi ziyayı cezası hariç olmak üzere ceza mahiyetinde olan kamu alacaklarına gecikme zammı uygulanamamaktadır. Söz konusu kamu alacaklarına usulsüzlük ve özel usulsüzlük gibi vergi cezaları ile davada haksız çıkma zammı, gecikme faizi, para cezaları gibi kamu alacakları örnek olarak verilebilir. Gecikme zammı tatbik edilmeyen alacaklara yönelik olarak yapılan tecil uygulamasının geçerliliğini kaybetmesi durumunda tahsil edilmiş olan tecil faizlerinin iade veya mahsup edilmemesi uygulaması hakkın kötüye kullanılmasını engellemek amacıyla düzenlenmiştir (Özden, Temmuz 2000:65).

Borçlu mükellefçe bilerek tecilin bozulması borçlu aleyhine olacaktır. Çünkü borçlunun tecil koşullarına uymaması ileride olabilecek tecil taleplerini de olumsuz etkileyebileceğinden böyle bir yola gidilmesi tavsiye edilmemektedir (Ermin, Aralık 1989:15).

Taksitler mükellefçe ödenmediği zaman tecil ortadan kalkar ve teminatlı alacağın Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 56. maddesine göre 7 gün içinde ödenmesi yoksa teminatın paraya çevrileceği yazılı olarak bildirilir. Borçlu bu işlemde sonra gene ödeme yapmazsa, teminat paraya çevrilir ve kamu alacağı tahsil edilir.

Mücbir neden hallerinden birinin varlığında ise mücbir neden durumuna göre işlem yapılır ve tecil koşulları ihlal edilmiş sayılmaz (Özbalcı, Ağustos 2003:491). Maliye Bakanlığı'nın 12 Seri No'lu Özel Uzlaşma Genel Tebliği'nde de mücbir nedenlerin tahsilatta geçerli olacağı belirtilmiştir.

Koşulların ihlali sayılacak diğer haller değerini kaybeden teminatın veya teminat hükmündeki mahcuz malların tamamlanamamasıdır. Tecil sırasında gösterilen teminat veya teminat hükmünde haczedilmiş mallar değer kaybına uğradıkları zaman Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 9. maddesi uyarınca borçluya en az 15 gün süre verilerek teminatı tamamlaması istenir (Özbalcı, Ağustos 2003:491). Söz konusu sürede teminat gösterilmediğinde koşul ihlal edilmemiş sayılır. Aksi takdirde tecil koşullarına uyulmamış olur ve tecil geçerliliğini kaybeder. Böyle bir durumda kamu alacağı muaccel olduğundan alacağın tahsili için teminatın paraya çevrilmesi yoluyla takibe geçilir.

Teminatla karşılanamayan alacak kısmı için, daha önceden bir ödeme emri tebliğ edilmiş ise, tekrar ödeme emri tebliğine gerek kalmaz ve doğrudan haciz uygulanabilir. Ancak daha önceden bir ödeme emri çıkartılıp tebliğ edilmemişse, ödeme emri tebliğ edilmekte ve daha sonra cebri icra yoluna girilmektedir (Çelik, 2000:182).

10. TECİL TALEBİNİN REDDEDİLMESİNİN SONUÇLARI

Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 48/2. maddesine göre, borçlunun tecilini talep eden ancak, talepleri uygun görülmemekle reddedilen borçlular söz konusu borçlarını reddin tebliği tarihinden itibaren idarece 30 güne kadar verilebilecek ödeme süresi içinde ödedikleri takdirde bu kamu alacağı ödendiği tarihe kadar faiz alınmak suretiyle tecil edilir.

Literatürde ve uygulamada tecil taleplerinin bu şekilde süre verilerek reddedilmesi uygulamasına "sürelî red" ya da "ödeme koşuluna bağlı tecil" denilmektedir (Tuncer, 1 Haziran 1996:39).

Tecil talebi reddedilen borçlulara yetkili makamca verilecek 30 günlük süre azami süredir. Maliye Bakanlığı bu süreyi, Defterdarlık yetkisinde bulunanlar için 15 gün, vergi dairelerinin yetkisinde bulunanlar için azami 7 gün olarak uygun görmüştür. Tecile yetkili makamlarca verilecek bu süre kanuni olmayıp tamamen idarenin takdirindedir. Alt sınırın Vergi Usul Kanunu'nun sürelerle ilişkin 14. maddesinin 2. fıkrası gereğince 15 günden az olmaması gerekir ve bu süre bitmeden de, ödeme emri ile borç takip edilemez (Demirtaş, 1994:74). Tecil talebinin idare tarafından reddi halinde mükellefe tanınan Kanun'da belirtilen 30 günlük ödeme süresinin uygulamada 7 ila 15 gün olarak uygulanması çelişen uygulamaların ortaya çıkmasına ve tecil müessesesinin amacından sapmasına neden olabilmektedir (Çaşkurlu, Ocak 2002:216). Ancak literatürde tecil işleminin reddi halinde mutlaka süre verilmesi gerektiği yolunda görüşler de bulunmaktadır. Bu görüş sahipleri genel olarak, kanunda verilecek ödeme süresinde değil, verilebilecek ödeme süresinden bahsedildiği ve sürelî red müessesesinin otomatikman uygulamaya konulması durumunda müessesenin suiistimal edilebileceğini ileri sürmektedirler (Ermin, Aralık 1989:11).

Sürelî red uygulamasında, eğer borçlu kendine tanınan süre içerisinde borcunu öderse, borcu verilen süre kadar tecil edilmiş olur, aksi takdirde, sürelî red kararı kesin red mahiyetine dönüşür.

Sürelî red uygulamasına gerek duyulmasının en önemli nedeni, tecil taleplerinin inceleme, değerlendirme ve karara bağlanması sürecinin uzun zaman alması ve sonuçta tecil talebi (herhangi bir nedenle) reddedilirse iyi niyetli borçluların daha fazla zarar görmelerine engel olmaktır. Zira tecil talebi, aynı gün reddedilen borçlunun ödeyeceği gecikme zammı ile tecil talebinin incelenmesi üç ay süren ve reddedilen bir başka borçlunun (her ikisinin de borçlarını red yazısının tebliği üzerine ödediği varsayılırsa) aynı olmayacaktır (Tuncer, 1 Haziran 1996:39).

11. TECİL TALEBİNİN KABUL EDİLMESİ

Tecil talebi kabul edildiğinde mükellefler ertelenen bu kamusal borçlarını taksitle ödeme olanağına kavuşurlar. Böylelikle tecil süresi içinde hem ertelenen borçlarını hem de gelecek vergi borçlarını ödeyebilecek şekilde mali yapılarını düzenlemek açısından süre kazanırlar. Ayrıca tecil talepleri kabul edilen mükellefler cebri icra uygulaması ile de karşılaşmayacaklardır. Çünkü mükelleflerin tecil taleplerinin kabulü hangi aşamada

olursa olsun takipleri durduracaktır. Ancak, cebri takip, tecil talebinin kabul edildiğinin bildirilmesi ile durmaktadır (Çelik, 2000:179).

Tecil talebi kabul edilen mükellefler tecil edilen kamu alacağı için günün koşullarına göre tespit edilen tecil faizini ödemek durumundadırlar.

12. SONUÇ

Kamusal borcun vadesinde ödenmesi bir zorunluluktur. Ancak, bazı istisnai durumlarda bu borcun ertelenmesi ve taksitle bağlanması söz konusu olabilmektedir. Alacaklı kamu idaresi borçlunun çok zor durumda olduğunu tespit ve takdir ederse tecil uygulamasına karar verir. Zira kamusal alacağı tecil edip etmeme konusunda idarenin takdir yetkisi bulunmaktadır. Ancak bu yetkinin hukuka uygunluk bakımından yargısal denetime tabi olması takdir yetkisinin mutlak olmadığına bir göstergesidir.

Daha çok mali amacı gerçekleştirmek üzere verginin normal vadesinde tahsilinden vazgeçilerek, belirli bir süre, faiz karşılığı ertelenmesine olanak sağlayan tecil uygulaması Türk Vergi Sisteminde yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Çünkü tecil uygulaması ile borçlu mükellefler mali yapılarını düzeltebilmekte ve ertelenen borçlarını ödeyebilme olanağına kavuşmaktadırlar. Tecil özellikle, ekonomik kriz dönemlerinde zor duruma düşen ancak devlete olan borcunu ödemek isteyen dürüst mükellefler içinde önemli bir uygulamadır. Koşullarına uygun bir şekilde gerçekleştirildiği takdirde sık sık başvuru alan vergi aflarının olumsuzluklarını ortadan kaldıracak özelliğe sahiptir. Söz konusu özellikleri nedeniyle “Vergi Tecil Müessesesi”nin mevcut sistem içerisinde korunmasında ve özellikle de gerek sektörel ve gerekse bölgesel düzeyde yatırımların özendirilmesinde etkin bir şekilde kullanılmasında ve aksayan yönlerinin düzeltilmesinde yarar bulunmaktadır. Böylece borçlular işlerini tasfiye etmek zorunda kalmayacak; gayrisafi milli gelirden ve gelecek dönemlerde elde edilecek kamu gelirlerinde bir azalma meydana gelmeyecek, ülke kalkınmasına olumlu katkıda bulunacak ekonomik amaçlı bir vergi ertelenmesi söz konusu olabilecektir.

KAYNAKÇA

- AYKAÇ, Kemal (1974); **Açıklamalı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ve Genel Tebliğler**, Kardeş Matbaası, Ankara.
- BAYRAKLI, Hasan Hüseyin (2000); **Vergi İcra Hukuku**, Afyon.
- BIYIK, Recep ve KIRATLI, Aydın (2001); **Vergi Teşvikleri ve Korumaları**, Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayını, Yıldız Ofset, İstanbul.
- ÇAKIR, Veysel (1981); “Vergi Tecilleri ve Günümüz Finansman Güçlükleri”, **Vergi Dünyası Dergisi**, S:1, ss.10-16.
- ÇAŞKURLU, Eren (Ocak 2002); “Kamu Alacağı Tecil Müessesesi ve Aksayan Yönleri”, **Yaklaşım Dergisi**, S:109, ss.211-216.

- ÇELİK, Binnur (2000); **Amme Alacaklarını Takip Ve Tahsil Hukuku**, İmaj Yayıncılık, Ankara.
- DEMİRTAŞ, İbrahim Alpay (1994); “Tecil Talebinin Reddi Halinde Uygulanması Gerekli Tecil Faizi ve Verilecek Ödeme Süresi”, **Vergi Dünyası Dergisi**, S:110, ss.68-72.
- DOĞRUSÖZ, Bumin (04.04.1991), “Amme Alacaklarında Tecil”, Hukuka Göre Köşesi, **Dünya Gazetesi**, s.4.
- DÖNMEZ, Recai (1998); “Tecil Kurumunun Hukuki Niteliği, Unsurları ve Kamu Alacaklarının Tecilinde İdarenin Takdir Yetkisi”, **Maliye Araştırma Merkezi Konferansları**, Prof. Dr. Sevim Gürgün’e Armağan, 38. Seri-Yıl:1996/1997, İstanbul, ss.223-239.
- ERMİN, İrfan (Aralık 1989); “Kamu Alacaklarının Tecili”, **Vergi Dünyası Dergisi**, S:100, ss.9-17.
- GÜLSEVEN, Mustafa (1999); **Açıklamalı-İçtihatlı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunu**, 1.Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- GÜMÜŞTAŞ, Engin (Ocak 1991); “Kamu Alacaklarının Tecilinde Genel Esaslar”, **Uygulamalı Mevzuat Dergisi**, S:14, Ocak 1991, ss.9-17.
- GÜMÜŞTAŞ, Engin (Haziran 1993); “Kamu Alacaklarının Tecilinde Genel Esaslar”, **Yaklaşım Dergisi**, S:6, ss.69-72.
- GÜNEŞ, Gülsen (1998), **Verginin Yasallığı İlkesi**, İstanbul.
- GÜZEL, Hasan (1980); **Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkındaki 6183 Sayılı Kanun Yorum ve Açıklamalar**, Gelirler Kontrolörleri Eğitim Yayın No:4, Ankara 1980.
- KIRBAŞ, Sadık (2000); **Vergi Hukuku**, 2. Baskı, Ankara.
- KUMRULU, Ahmet (1988); “Vergi Davalarında Uygulanan Gecikme Faizi Hakkında Düşünceler”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:2, S:1988/1-4, Ankara, ss.240-248.
- MAÇ, Mehmet ve SAĞLAM, Mehmet (1999); “Vergi Borçlarında Tecil ve Taksitlendirme Uygulaması”, **Vergi Dünyası Dergisi**, S:211, ss.12-19.
- OKTAR, Ateş (1998); “Vergi Benzeri Mali Yükümlülükler-Ek Mali Yükümlülükler ve Bir Totolojik Düzenlemenin Analizi”, **İstanbul Üniversitesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları**, 37.Seri/Yıl:1996/1997, İstanbul, ss.155-189.
- ÖNCEL, Mualla ve KUMRULU, Ahmet ve ÇAĞAN, Nami (2001), **Vergi Hukuku**, 9.Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara.
- ÖZBALCI, Yılmaz (Ağustos 2003); **Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Yorum ve Açıklamaları**, Oluş Yayıncılık, Ankara.
- ÖZDEN, T. Murat (1998); “Amaçları Açısından Türk Vergi Hukukunda Yer Alan Vergi Ertelemesi Uygulamalarının Değerlendirilmesi”, **TC. Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi**, S:6, No:6, Yıl:6, ss.151-155.

- ÖZDEN, T.Murat (1999); “Vergi Ertelemesinin Ayrımı ve Gerçekleştirilme Şekillerine Teorik Bir Yaklaşım”, **TC. Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi**, S:7, No:7, Yıl:7, ss.121-127.
- ÖZDEN, T.Murat (Temmuz 2000); “Kamu Alacaklarına Yönelik Bir Ödeme Kolaylığı:Tecil Uygulaması”, **Yaklaşım Dergisi**, S:291, ss.57-67.
- ÖZER, İlhan (Şubat 1968); “Tecil Müessesesi”, **Vergi Dünyası Dergisi**, S:21, ss.5-11.
- ÖZER, İlhan (1979); **Kamu Alacaklarının Tahsili Teorisi ve Türkiye’de Uygulaması**, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yay. No:187, Doğan Basımevi, Ankara.
- ÖZER, İlhan (1996); “Devlet Alacaklarının Tahsili”, Maliye Enstitüsü Konferansları, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Enstitüsü Yayınları, No:1180/183/26, Seri:12, İstanbul, ss. 136-143.
- SEVİĞ, Veysi (03.04.2002); “Tecil Faizi Gider Olmalıdır”, **Dünya Gazetesi**, Erişim: <http://www.2.dunyagazetesi.com.tr/news-display.asp?> [15.09.2003].
- SONSUZOĞLU, Elif (2001); **Türk Vergi Hukukunda Fer’i Borç ve Alacak Olarak Faiz**, Filiz Kitabevi, İstanbul.
- ŞAHİNER, Hafize (Haziran 1999); “Tebliğler Işığında ve Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun’a Göre Tecil’e Bir Bakış”, **Maliye ve Sigorta Yorumları Dergisi**, S:298, ss.49-61.
- ŞAMLIOĞLU, Servet ve ÖZBALCI, Yılmaz (1988); **Kamu Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Yorum ve Açıklamaları**, Feryal Matbaacılık, Ankara.
- ŞEKER, Sakıp (1987); “Kamu Alacaklarının Erteleme ve Taksitlendirilmesi”, **Vergi Sorunları**, S:4, 1987, ss.39-54.
- ŞİMŞEK, Edip (1996); **Amme Alacaklarını Tahsil Usulü Şerhi**, Alfa Basım Yayım, 2. Baskı, İstanbul, 1996.
- TANCI, Muhittin ve Vural ARIKAN ve Polat YALÇINER (1970); **İzahlı, İctihatlı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ve Tahsilatla İlgili Diğer Kanunlar**, Balkan Matbaası, Ankara.
- TEPEBAŞI, Ozan Turhan (Temmuz 1995); “4108 Sayılı Kanun İle 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunda Yapılan Değişiklikler”, **Vergi Sorunları Dergisi**, S:82, ss.74-78.
- TUNCER, Mehmet (1 Haziran 1996); “Tecil Taleplerinin Süre Verilerek Reddedilmesi”, **Maliye Postası**, Yıl:17, S:378, ss.36-44.
- TUNCER, Selahattin (2003); **Vergi Hukuku ve Uygulaması**, Yaklaşım Yayınları, Ankara.
- ÜNLÜ, M.Cengiz (Şubat 1995); **Açıklamalı, İctihatlı 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun**, Seçkin Yayınevi, Ankara.